

En internasjonal bevegelse blir til

Av daglig leder Tove Smaadahl ved Kriresentersekretariatet

Da det første krisesentrene ble åpnet i England i 1972, var nok ingen klar over at de skulle bli en del av en verdensomspennende reaksjon på menns vold mot kvinner. Og ingen var nok klar over at dette var temaer som etter hvert skulle få stor oppmerksomhet fra både EU, Europarådet, Verdens Helseorganisasjon (WHO) og FN - langt mindre fra vår egne regjeringer.

To år etter at krisesenteret i England åpnet, ble ideen om å lage et internasjonalt tribunal ble unnfanget på Femø under internasjonal uke på kvinneleiren sommeren 1974. Dette var året før kvinneåret, og en internasjonal strategigruppe på leiren drøftet mulighetene for å lage en feministisk motaksjon mot FN's og statsmyndigheters ydmykende håndtering av kvinner. Det ble antydnet en internasjonal kvinnesamling. I oktober samme år i Frankfurt kom ideen om tribunalet til, og ble senere videreutviklet på et planleggingsmøte i Paris. Der ble det dannet en internasjonal koordineringskomitè. Det ble samtidig oppfordret sentralt om å danne nasjonale tribunalgrupper i alle land hvor dette var mulig, og all kommunikasjon mellom koordineringskomiteen og de nasjonale gruppene foregikk skriftlig.

De nasjonale gruppene skulle finne fram de typiske eller viktige forbrytelser mot kvinner i sine egne land. Det ble utarbeidet rapporter og ofre for de forskjellige forbrytelser mot kvinner ble kontaktet. Samtidig ble det samlet inn penger som skulle dekke reiseutgifter, samt dekke utgifter til ubemidlede som kvinner fra land i sør.

Rapport fra et internasjonal tribunal

Etter nesten to års planlegging og arbeid startet Tribunalet 4. mars 1976, og ble avsluttet 8. mars, på den internasjonale kvinnedagen .

Som det står i den norske rapporten fra de 18 kvinnene som deltok på Tribunalet "Før vi kom hadde vi sikkert ikke klart for oss hva som kom til å skje. Vi tenkte at forbrytelser mot kvinner måtte være ting som voldtekt og drap; at vitner fra forskjellige land ville komme og fortelle om grusomme ting som hadde skjedd med dem. Dette skjedde også. Men det skjedde også mens vi var der, at vi forsto at forbrytelser mot kvinner er noe som skjer mot oss alle sammen, fordi vi er kvinner. At forbrytelser mot kvinner betyr angrep på og overgrep mot vårt

kjønn. Og at de fleste av disse forbrytelser aldri straffes, men tvert imot opprettholdes av de samfunn vi lever i”

Dette synliggjør flere svært viktige momenter. I et historisk perspektiv viser dette hvilke sterke patriarkalske strukturer som var rådende, og hvor kort vi var kommet i spørsmålet om likestilling i denne perioden, selv i vestlige land. Samtidig erkjennelsen av at undertykking og overgrep mot kvinner var et ikke tema, både på den politiske og den offentlige dagsorden rundt i verden.

Eller som en av deltageren fra Tribunal rapporten forteller etter å ha fått innsikt i alle kriminelle handlinger mot kvinner ”Hva gjør vi –hva i hule heiteste gjør vi – når bevisstheten om at kvinner er undertrykt blir så total? Kan vi i det hele tatt fungere med en slik bevissthet? Gå på jobben og fungere i den hver dag med den bevisstheten? Klarer vi å beholde den bevisstheten når vi skal klare å fungere som om den ikke eksisterer?”

Det første verdenstribunalet viser også hvor viktig det er å ha en arena der kvinner deler erfaring og kompetanse som hvert enkelt land har opparbeidet seg. Det er samtidig viktig å samarbeid med andre land i arbeidet for å bekjempe kriminelle handlinger, som seksualisert vold mot kvinner.

Forståelsen av vold har endret seg

Til tross for mye motstand gjennom disse snart 30 årene, har feminister, kvinneorganisasjoner og forskere avdekket at menns vold mot kvinner er et verdensomfattende problem av stort omfang. Parallelt dokumenteres de store helsemessige, sosiale, samfunnsmessige og individuelle konsekvensene.

I tillegg har det skjedd store sosiale, politiske og økonomiske endringer i verdenssamfunnet. Disse endringene har bl.a. medført at forståelsen av hva som er vold mot kvinner har endret seg, fra hovedsakelig å tenke vold som fysisk vold og voldtekt, til å se at vold mot kvinner også innebærer psykisk vold, seksuell trakassering, kjønnslemestelse, tvangsekteskap, drap, prostitusjon og sexslavehandel med kvinner

I samme periode har det internasjonale samfunnet og stater, ratifisert FN konvensjoner og handlingsplaner som har styrket kvinners rettigheter. Beijing-plattformen fra 1995 har også

erklært at vold mot kvinner er den største hindring for å oppnå likestilling mellom kvinner og menn. I mange land er det opprettet krisesentre, og de fleste stater har iverksatt lover som gir voldsutsatte beskyttelse og rettigheter. Samtidig viser undersøkelser (Liz Kelly) at alt for ofte er disse dokumentene både vage og strebende og unnlater å sette klare mål for gjennomførte og samordnede måter å ivareta voldsutsatte, for ikke å snakke om å evne å redusere omfanget av volden.

Derfor spør vi oss; Hva er det som tilsier at det internasjonale samfunnet, selv i det 20. århundre, fremdeles har store utfordringer i forhold til den volden kvinner er utsatt for? Selv i land der det har vært positive utviklinger i forhold til strukturendringer og likestilling når det gjelder som for eks menns økte omsorg for barn i privatlivet, og bedre lønns og samarbeidsforhold med kvinner i deler av familie- og yrkesliv, har disse landenes ikke klart å redusere den kjønnsrelaterte volden.

Myter og motstand – fortsatt en utfordring

Vi må bare anerkjenne at mange av sakene som vi har satt på den offentlige dagsorden om menns vold mot kvinner ikke har vært enkle å lytte til og møter fremdeles motstand. Samtidig opplever vi at mytene fortsatt lever i beste velgående.

Rundt alle former for seksualisert vold finnes en mengde myter og forestillinger som finnes mer eller mindre rotfestet i samfunnet. Samtidig er det interessant å se på hvorfor mytene opprettholdes som reelle forklaringer. En grunn kan være at mytene skjerner samfunnet, og oss, mot å bli konfrontert med at kvinner og barn blir utsatt for vold og overgrep, og at det er et utbredt problem i samfunnet.

Det er jo først og fremst menns vold det handler om. Hvorfor opplever vi den store tausheten og motstanden fra majoriteten av de menn som ikke utøver? Motstanden består i at noen menn ignorerer voldsproblemet, og sjelden ser vi menn delta i den offentlige debatten om tematikken. Føler han seg angrepet som mann, spesielt som kjønn, når det gjelder vold?

En annen grunn til at vi opplever motstand er at den berører grunnleggende spørsmål om makt, seksualitet og undertrykking, og dermed representere de en trussel mot de etablerte maktstrukturer som finnes i samfunnet. I mange land i sør er likestillingsarbeidet ikke kommet så langt som i vesten, og mange kvinner lever i ekstremt patriarklaks samfunn.

Undersøkelser blant unge menn i Sør-Afrika avslører skremmende holdninger om seksualitet og voldtekt. Dette viser det massive behovet for holdningsendringer og informasjon for å kunne bedre situasjonen.

Motstanden mot kunnskap om vold og dens konsekvenser er en viktig sosial og kulturell betingelse for at volden opprettholdes.

Kvinnevoldsutvalget som overleverte Norges første offentlige utredning i 2003 om "Retten til et liv uten vold" sier klart at erkjennelsen av denne motstanden er en forutsetning for å kunne iversette et effektivt voldsforebyggende og –bekjempende arbeid.

Vi mener at likestillingstanken må komme til uttrykk gjennom et oppgjør med de tidligere beretningene. Vi må kunne fortelle at en deling mellom kjønnene var et stabilt trekk i tidligere tider, men at det i dag bryter med den moderne demokratiske tradisjon. Her vil vi minne om at det hersker bort i mot konsensus i blant forskerne i den vestlige sfære om at forskjellene mellom kjønnene er en sosial konstruksjon. Og denne konstruksjonen har forandret virkelighetsbilde, og den er, som alle sosiale konstruksjoner, meget seiglivet.

Parallelt som man iversettes juridiske rettigheter og hjelpetiltak som skal ivareta de voldsutsatte, må det internasjonale samfunnet arbeide med, for å stoppe menns vold mot kvinner, forebyggende tiltak på alle nivåer i samfunnet. Til dette arbeidet krevers økende økonomiske ressurser.

Retten til et liv uten vold er fremdeles, selv i 2004, et krav fra kvinnebevegelsen verden over.

Kilder:

NOU 2003: 31; Retten til et liv uten vold. Justis - og politidepartementet

Krisesentersekretariatet; Rapport fra prosjektbesøk november- Masimanyane Women's Support Centre i East London, Eastern CapeSør Afrika

Rapport fra Internasjonalt Tribunal i Brussel 4.-8.mars 1976. Tribunalgruppa. Oslo

Kompendium fra høringskonferanse arrangert av Kvinnevoldsutvalget; Krisesentrenes utvikling og finansiering. Oslo 17. juni 2002